

1. Kalite Altyapısı

Ticaretin önündeki teknik engeller bu konuda gerekli düzenlemelerin yapılmasını gerekli kılmakta ve şirketlerin de bu teknik engeller konusunda bilgi sahibi olmalarını gerektirmektedir. Ayrıca teknik engeller firmaların kalite standartlarına uymamaları durumunda uluslararası pazarların dışında kalacaklarını da bilmelerine katkı sağlamaktadır.

Karadağ, uluslararası kabul görmüş standartlar, uygunluk değerlendirme sistemi ve uygunluk değerlendirme kuruluşlarının yeterliliklerinin akreditasyonu vasıtasıyla bu yeterliliklerin sürekli kontrol ve teyidi ile ürün ve hizmetlere yönelik tüketici güvenini artıran bir standardizasyon sistemi kullanmaktadır.

Karadağ'daki mevcut kalite ve standart altyapısına ilişkin yetkili kurumlar; Standardizasyon Enstitüsü (www.isme.me), Karadağ Akreditasyon Kurumu (www.akreditacija.me) ve Podgorica Metroloji Enstitüsü'dür.

Bu bağlamda, Karadağ Sertifikasyon ve Kalite Enstitüsü (CISK) (<https://cisk.co.me/>) Karadağ Akreditasyon Kurumu tarafından akredite edilmiş bir belgelendirme kuruluşudur. MEST EN ISO/IEC 17021-1:2016 standardına göre kalite yönetim sistemi (ISO 9001), çevre koruma yönetim sistemi (ISO 14001), sağlık koruma ve güvenlik yönetim sistemi ISO 45001), bilgi güvenliği yönetim sistemi (ISO 27001), gıda güvenliği yönetim sistemi (HACCP-ISO 22000) ve enerji yönetim sistemi (ISO 50001) belgelendirmelerini gerçekleştirmektedir.

Karadağ'da ticaretin önündeki teknik engeller, standartlar ve sertifikalar (uygunluk değerlendirme prosedürleri) konusundaki mevzuata aşağıdaki linkten ulaşılması mümkündür.

<https://www.gov.me/clanak/tehnike-barijere-trgovini-standardi-i-sertifikati-procedure-ocjene-usaglasenosti>

Ülkede ürün standartları ile ilgili uygulamaları Karadağ Standardizasyon Enstitüsü takip etmektedir (Standardizasyon hakkında mevzuat Resmi Gazete, No.13/08)

Karadağ Ekonomik Kalkınma Bakanlığı, teknik düzenlemeler ile ilgili çalışmaları koordine etmektedir (<https://www.gov.me/mek>). Yabancı uygunluk belgeleri şunlardır: sertifika, test raporu, uygunluk beyanı, kontrol sertifikası veya ürünün yabancı bir teknik düzenlemeye ve CE işaretine uygunluğunu teyit eden diğer belgeler.

Bu kapsamda yabancı belgenin veya uygunluk işaretinin geçerliliğinin tanınması, yabancı belgenin veya uygunluk işaretinin geçerliliğinin tanınması talebine dayanarak, ürünün piyasaya veya kullanıma sunulmasından önce gerçekleştirilir.

Uygunluğun doğrulanması talebi yetkili devlet idare organına, yani yetkili Bakanlığa sunulur.

Talep şunları içerir:

- 1) Başvuru sahibinin adı ve yeri,
- 2) Yabancı belgenin türü, yani tanınması talep edilen uygunluk işareti,

- 3) Ürünün yabancı uygunluk belgesi ve/veya yabancı uygunluk işareti ile uygunluğunun doğrulandığı yabancı teknik düzenlemeye ilişkin veriler,
- 4) Yabancı uygunluk belgesinin ve/veya yabancı uygunluk işaretinin atıfta bulunduğu ürünün tipine ve ayrıntılı açıklamasına ilişkin veriler,
- 5) Belgeyi düzenleyen, yani uygunluk işaretini ürüne koyan uygunluk değerlendirme kuruluşunun adı ve merkezi,
- 6) Yabancı bir belgenin geçerliliğinin tanınması için önemli olan diğer veriler, yani; uygunluk işareti.

Talebin gereklerinin yerine getirilip getirilmediği yetkili Bakanlığın oluşturduğu bir komisyon tarafından değerlendirilir.

Komisyon, yetkili Bakanlığın bir temsilcisi, kalite altyapısından sorumlu Devlet idare organının bir temsilcisi ve denetiminden sorumlu idari organın bir temsilcisinden oluşur. Komisyonda belirli bir alanda uzman görevlendirilebilir.

Komisyon, talepte belirtilen şartların yerine getirilip getirilmediğini değerlendirme prosedürüne ilişkin bir rapor hazırlar ve bu rapora göre yetkili Bakanlık bir karar verir.

Yabancı uygunluk değerlendirme kuruluşları tarafından verilen belgeler ve yurtdışında verilen uygunluk işaretleri, kabul gören uluslararası anlaşmalara göre düzenlendiği takdirde Karadağ'da da kabul edilmektedir.

-Piyasa Denetimleri

Karadağ'da 20 Ocak 2012 tarihinde kurulmuş olan ve denetimlerden sorumlu olan Teftiş İşleri İdaresi 2024 yılında lağvedilmiş ve 1 Ekim 2024 tarihinden bu yana tüm denetimler (sağlık ve sıhhi, pazar, iş denetimi, turizm, çevre ve diğerleri) Bakanlıklar ve diğer ilgili devlet kurumlarının himayesinde yürütülmeye başlanmıştır.

Teftiş Denetim Kanunu uyarınca teftiş ve denetimler, devlet idaresinin teşkilat ve çalışma şeklini düzenleyen yönetmelikle belirlenen belirli idari alanlarda yetkili idari birimler olan devlet idaresi organları tarafından yetkili denetçiler, yani müfettişler veya yetkili kişiler aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Belirli alanlarda denetimler, bahsi geçen özel kanunlar uyarınca kamu yetkisini kullanan tüzel kişiler tarafından da yapılabilmektedir. Bu kanunun hükümleri, özel bir kanunla aksi öngörülmedikçe tüm idari alanlar için geçerlidir. Kanun hükümleri, yerel idareler tarafından da kanun ve diğer düzenlemelere uygun olarak denetim yapıldığında da uygulanmaktadır.

Piyasa denetimi özelinde ise Piyasa Denetimi Müdürlüğü, Karadağ Ekonomik Kalkınma Bakanlığı'na bağlı İç Pazar ve Rekabet Müdürlüğü'nün bir parçasıdır. Piyasa Denetimi Müdürlüğü'nün yıllık çalışma planı, piyasa baş müfettişinin emri altında piyasa denetçileri tarafından uygulanmaktadır.

Piyasa denetçileri, ilgili yılın Çalışma Planı uyarınca aşağıdaki konularda denetim gerçekleştirir:

- Piyasaya arz edilen ürünlerin karşılaması gereken genel güvenlik gerekliliklerini, güvenlik kriterlerini, üretici ve dağıtıcıların yükümlülüklerini ve tehlikeli ürünler ile bu ürünlerin tüketiciler ve diğer son kullanıcılar için oluşturduğu riskler hakkında bilgilendirme ve bilgi alışverişi yöntemlerini düzenleyen yönetmeliklerin uygulanması,
- İç ticaret, ticaret koşulları ve biçimleri ile haksız rekabete karşı korumayı düzenleyen yönetmeliklerin uygulanması,

- Zanaat faaliyetlerinin yürütülmesine ilişkin koşullar ve zanaat faaliyetleri için önemli diğer konuları düzenleyen yönetmeliklerin uygulanması,
- Satın alma ve piyasadaki diğer ürün dolaşım biçimlerinde tüketici haklarının korunmasını düzenleyen yönetmeliklerin uygulanması ve özellikle ekonomik çıkarların korunması, hukuki koruma ve tüketicinin korunması için önemli diğer konular,
- Fikri mülkiyet haklarını koruyan yönetmeliklerin uygulanması,
- Piyasa denetiminin yetki alanına giren diğer yönetmeliklerin uygulanması.

Turizm sezonlarında (yaz turizm sezonu ve kış turizm sezonu) denetim, turizm sezonu boyunca yoğun denetime yönelik özel planlar çerçevesinde organize bir şekilde uygulanmaktadır.

Gıda dışı ürünlerin güvenliği alanında, ürünlerin öngörülen gerekliliklere uygunluğu açısından denetim, Piyasada Ürün Gözetimi Genel Programı uyarınca yürütülmektedir.

2. İthalat Denetimleri

a) Genel Bilgiler

Karadağ'ın dış ticaret politikası, liberal ekonomi çerçevesinde Batı ile ilişkileri geliştirme ve AB'ye üyelik hedefleri doğrultusunda şekillenmektedir.

Karadağ 2006 yılı Mayıs ayında bağımsızlığını kazandıktan sonra, Batı ile ilişkilerini geliştirmeye yönelmiş, bu amaçla serbest piyasa ekonomisinin gereklerinin yerine getirilmesi ve buna uygun mevzuat değişikliklerinin yapılması çabaları, ülkenin dış ticaret politikasına da yansımıştır. Ülke halen IMF, WTO gibi çok sayıda uluslararası kuruluş ve örgütün üyesidir. Karadağ ayrıca Avrupa Birliği'ne üyelik başvurusunda bulunmuş olup, 2010 yılında aday ülke statüsü kazanmış ve 2012 yılında da katılım müzakerelerine başlamıştır. Müzakereler çerçevesinde 33 faslın tamamı için AB ile müzakereler açılmış ve toplam altı fasıl kapatılmıştır. Dolayısıyla Karadağ, dış ticaret politikalarını da AB ile İstikrar ve Ortaklık Anlaşması ve katılım müzakereleri çerçevesinde geliştirmektedir.

Karadağ'ın; AB ile İstikrar ve Ortaklık Anlaşması, EFTA ülkeleri, CEFTA ülkeleri, Türkiye, Rusya ve Ukrayna ile de Serbest Ticaret Anlaşmaları bulunmaktadır.

Karadağ'ın dış ticaret politikası genel olarak Dış Ticaret Kanunu temelinde yürümekte ve belirlenmektedir. Kanun, Karadağ'ın ithalat ve ihracat politikaları bakımından temel esasları belirlemektedir.

Söz konusu Kanunda belirtilen şartlar dahilinde herkes mal ithal edebilir veya ihraç edebilir. İhracat ve ithalata ilişkin düzenlemeler, özel düzenlemelerde aksi belirtilmedikçe geçici ihracat ve ithalatlara da uygulanır.

Kanuna göre dış ticarete genel ilkeler aşağıdaki gibidir:

- Dış Ticaret, Kanunda aksi belirtilmedikçe sınırsızdır.
- Herkes, hukuki ve ticari kapasiteleri ve ticari faaliyetleri düzenleyen ilgili mevzuat uyarınca dış ticaret yapabilir.
- İdari mercilerin bu Kanun hükümlerine aykırı olarak dış ticarete sınırlama getiren işlemleri hükümsüzdür.

- Kanun hükümlerine göre yapılan işlemler, dış ticareti kısıtlayıcı veya gizli koruma sağlayacak şekilde yürütülemez.

İthalat Rejimi

Dış Ticaret Kanuna göre "İthalat", gümrük mevzuatına uygun olarak herhangi bir yabancı ülke veya bölgeden mal veya hizmetlerin Karadağ Cumhuriyeti ülkesine taşınması veya teslimi anlamına gelir.

İlgili mevzuat kapsamındaki statülerine ve Dış Ticaret Kanunu ve bu Kanun uyarınca çıkarılan diğer mevzuat hükümlerine tabi olarak herhangi bir kişi, aşağıdakilerle sınırlı olmamak üzere bu malları ithal edebilir:

- Ticari faaliyetleri düzenleyen mevzuata tabi olarak satışa, dahilde veya hariçte işleme veya diğer herhangi bir ticari işleme yönelik mallar,
- Tüzel kişilerin kendi kullanımına, kişisel veya aile kullanımına yönelik mallar,
- Mesleki faaliyetleri gerçekleştirmek için gerekli mallar (girişimciler, çiftçiler ve mesleki faaliyetler yürüten veya hizmet sağlayan gerçek kişiler).

Not: İthal edilen hammaddelerden ihracat için son ürün elde edilecekse, hammadde ithalatı gümrük vergisinden muaftır. Bunun için yetkili gümrük otoritesinden izin alınmalıdır.

Yabancı yatırımcı olarak ekipman ithalatında gümrük vergisi ödenmemekle beraber, KDV ödenmesi zorunludur. Yetkili gümrük otoritesine başvurularak onay alınmalıdır.

Bazı Kısıtlama, Sınırlama ve İzinler

Malların dış ticaretini etkileyen kısıtlayıcı tedbirlerin getirilmesi veya uygulanması kapsamında, Kanuna göre genel ahlakın korunması; insanların, hayvanların veya bitkilerin yaşamının ve sağlığının korunması; altın veya gümüş ithalatı veya ihracatı; fikri mülkiyet haklarının korunması; sanatsal, tarihi veya arkeolojik hazinelerin korunması; yenilenemeyen doğal kaynakların korunması; üyelere sunulan kriterlere uygun olarak uluslararası ticaret anlaşması kapsamındaki yükümlülüklerin yerine getirilmesi; Karadağ'da üretilen hammaddelerin, bu hammaddelerin iç piyasadaki fiyatının dünya piyasa fiyatının altında olduğu dönemde, yerli işleme sanayisine bu hammaddelerden gerekli miktarlarda sağlanması için ihracatına kısıtlamalar getirilmesi gibi amaçlarla ithalat ve ihracatta bazı kısıtlayıcı tedbirler getirilebilmektedir.

Öte yandan Hükümet, Karadağ'da önemli temel ürün kıtlığını önlemek veya Karadağ'da böyle bir kıtlığın sonuçlarını hafifletmek için ihracata geçici olarak niceliksel bir kısıtlama koyabilmektedir.

Ayrıca Hükümet, Kanunda belirtilen şartlar ve durumlar çerçevesinde aşırı ithalata karşı koruma önlemi ve ödemeler dengesini koruma tedbiri bağlamında geçici olarak niceliksel kısıtlamalar da getirebilmektedir.

Diğer taraftan Hükümet, bu Kanuna uygun olarak nesnel ve rasyonel kriterlere, koşullara ve usullere dayanarak bazı malların ithalatı, ihracatı veya transit geçişi için izinler koyabilmekte, ayrıca dış ticareti kısıtlamadığını göz önünde bulundurarak, idari veya istatistiksel amaçlarla lisanslar da belirleyebilmektedir. Bu izin ve lisansların usul ve esasları da yine Kanunda belirtilmiştir.

Bu kapsamda, Karadağ'dan ham elmas ihracatına yetkili makam tarafından verilen ve gümrük makamı tarafından onaylanan bir sertifikanın eşlik etmesi öngörülmüştür. Ayrıca Kanun veterinerlik, sıhhi ve bitki sağlığı bakımından da bazı temel koşullar belirlemiş olup, bu çerçevede bir ülke veya bölgeden

bitki zararlıları ve hayvan, bitki ve insan sağlığını tehlikeye atabilecek hastalıkların taşıyıcısı veya taşıyıcısı olabilecek hayvan, bitki, hayvan veya bitki menşeli ürünlerin ve diğer malların ithalatı, transit ve ihracatı, uluslararası standartlar, tavsiyeler ve talimatlar, mevcut bilimsel kanıtlar ve ayrıca Karadağ'daki duruma bağlı olarak o ülkedeki veya parçasındaki hayvan ve bitki sağlığının durumu temelinde yasaklanabilmektedir. Ayrıca, Kanunda öngörülen eşyanın ithali, transiti ve ihracı, veterinerlik, sağlık ve bitki sağlığı şartlarının yerine getirilmesine bağlıdır.

Gümrük Vergileri

Karadağ küçük fakat açık bir ekonomiye sahiptir. Ticaret politikasının temeli düşük gümrük vergileri ve tarife dışı engellerin mevcut olmaması ile özetlenebilir. Gümrük uygulamaları AB ile uyumludur.

Karadağ gümrük bölgesine ithal edilen mallar Gümrük Kanunu, Gümrük Hizmetleri Kanunu ve Gümrük Tarifeleri Kanunu uyarınca belirlenmiş olan usul ve esaslar çerçevesinde gümrük tarifesinde belirlenen gümrük vergisine tabidir.

Vergiler %0 ile %30 arasında değişmektedir. Ticari olmayan amaçlarla ithal edilen mallara (değerinin 1.000 Avro geçmemesi şartıyla) genel olarak %5 oranında gümrük vergisi ve %21 oranında KDV uygulanmaktadır.

Karadağ'a ihracat yapmak isteyen firmaların ödemeleri gereken gümrük vergisi ve diğer vergi oranlarını aşağıdaki linkten tespit etmeleri mümkündür.

<http://taric.carina.co.me/TariCG/public/Sections.jsp>

(İlgili vergiler, Karadağ ile Türkiye arasında imzalanan Serbest Ticaret Anlaşmasının ilgili yılında ödenmesi gereken vergi oranını göstermektedir.)

Türkiye ile Karadağ arasındaki mevcut Serbest Ticaret Anlaşması (STA) 26 Kasım 2008 tarihinde imzalanmış ve 01.03.2010 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Söz konusu Anlaşmaya ilişkin olarak 17 Temmuz 2019 tarihinde imzalanan Anlaşma kapsamındaki Protokol I ve Protokol III ise 1 Temmuz 2022 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Öte yandan Karadağ, Dünya Ticaret Örgütü bünyesinde 2017 yılında yürürlüğe giren ve gümrük prosedürlerinin basitleştirilmesi ve kolaylaştırılmasını hedefleyen Ticaretin Kolaylaştırılması Anlaşmasına da 2016 yılında taraf olmuştur.

Gümrük bölgesinde fiziki kontroller; organoleptik muayene, ambalaj kontrolü, numune alma ve laboratuvar analizlerini de kapsayan kontrolleri içermektedir. Fiziki kontroller risk analizi raporuna göre (belirlenen kriterlere göre riskin olup olmadığı ve ne ölçüde mevcut olduğunu öğrenmek amacıyla yapılan analiz) selektif olarak yapılmaktadır. Vergilerin azatılması amacıyla tarife numarasının farklı yazılması suretiyle kötüye kullanım riski oldukça yüksek olduğundan, özel kontrol özel tüketim mallarına (excise goods) uygulanmaktadır. Denetim; fiziki kontroller, her parti için ya da risk esaslı denetim gibi usullerle yapılmaktadır.

b) Karantina İşlemleri

İthal edilen hayvanlar ve hayvan üreme materyalleri, sağlık durumlarının belirlenmesi amacıyla karantinaya alınabilir. Hayvanın cinsine göre karantinanın yeri ve süresi ile karantina sırasında

uygulanacak usul ve tedbirler Gıda Güvenliği, Veteriner ve Bitki Sağlığı Müdürlüğü tarafından belirlenir. (<https://www.gov.me/ubh>)

Hayvan sevkiyatları, hayvan menşeli ürünler ve hayvan menşeli olmayan ürünler Karadağ'a yalnızca belirlenmiş veya onaylanmış sınır denetim noktaları aracılığıyla ithal edilebilir.

Sınır kontrol noktasının yeri ve türü Hükümet tarafından belirlenir.

Hayvanlar ve hayvansal kökenli ürünler üzerinde veteriner muayenelerinin yapılacağı sınır kontrol noktalarının listesi İdare tarafından hazırlanır. İdare, sınır denetim noktasının türü (liman, havaalanı, karayolu geçişi veya demiryolu), belirlenmiş bir kişi tarafından denetlenebilecek hayvan türleri ve hayvan kökenli ürünler, sınır kontrol noktası, ekipmanı, sınır resmi veterinerleri, denetlenemeyen hayvan türleri ve kayıtlı toynaklıların denetimi için sınır karakolunun çalışma saatleri, veteriner muayenelerini gerçekleştirmek üzere atanan kişiler, ekipman ve tesisler, test sonuçları alınana kadar tesisin gerektiğinde hayvan barındırma kapasitesi, özellikle diğer sınır denetim noktalarıyla hızlı bilgi alışverişini mümkün kılan ekipman türü ve ticaret hacmi gibi verileri içeren sınır denetim noktalarının bir listesini Avrupa Komisyonu'na da sunar.

Karadağ'a ithal edilen hayvansal menşeli ürünler ve kesim amaçlı hayvanların sevkiyatlarının kontrolleri, İdarenin onayı ile denetim faaliyetlerinden sorumlu idari organ tarafından kabul edilen yıllık kontrol planına uygun olarak gerçekleştirilmektedir. Sınır yetkilisi veteriner hekim insanların veya hayvanların sağlığına yönelik doğrudan veya dolaylı bir tehlikenin tespit edildiği durumlarda kontrol planına uygun olarak numune alımını gerçekleştirir. Canlı hayvanlar ve hayvansal kökenli ürünlerde veteriner muayenelerinin yapılma yöntemi, ithal edilen hayvanlar ve hayvansal kökenli ürünlerin sınır kontrol noktalarında fiziki muayene sıklığı ve veteriner muayenesine ilişkin prosedürler ayrıca belirlenmiştir. Bu konudaki temel Kanun ise Veterinerlik Kanunu'dur ("Karadağ Resmi Gazetesi", Sayı: 30/12).

Kanunun 147. maddesinde ithal hayvanlara ilişkin karantina hükümleri yer almakta olup, buna göre;

- (1) İthal edilen hayvanlar ve hayvan üreme materyalleri, sağlık durumlarının tespiti amacıyla karantinaya alınabilir.
- (2) Hayvanın cinsine göre karantinanın yeri ve süresi ile karantina sırasında uygulanacak usul ve tedbirler İdare tarafından belirlenir.
- (3) İhracatçı ülkedeki epizootik duruma bağlı olarak bulaşıcı hayvan hastalıklarının bulaşma tehlikesi yoksa spor müsabakaları, idmanlar, sergi ve fuarlara katılmak üzere ithal edilen hayvanlar ile geçici olarak ithal edilen köpek ve kediler ile kesim amacıyla ithal edilen hayvanların karantinaya alınmasına gerek yoktur. Hayvanların sahibi (sorumlu kişisi), kesim için ithal edilen ve doğrudan mezbahaya nakledilen hayvanların sınırda veteriner muayenesinin yapıldığı günden itibaren 20 gün içinde, bu Kanuna uygun olarak onaylanmış mezbahalarda kesilmesini sağlamakla yükümlüdür.

Bir hayvan sevkiyatı reddedilirken, sınır resmi veterinerinin uyguladığı prosedür Veterinerlik Kanununun 150. maddesinde belirtilmiştir. Buna göre;

Kanunda belirtilen uygunsuzlukların muayene ile tespit edilmesi halinde, sınır yetkilisi veteriner hekim sevkiyattan sorumlu kişiyle mutabakata vararak aşağıdaki tedbirlerden birinin alınmasını emredebilir:

- 1) Hayvanların tesislere yerleştirilmesi, beslenmesi ve gerekiyorsa tedavi edilmesi,

2) Hayvanın geçici olarak müsadere edilmesi ve laboratuvar testlerinin sonuçları alınana kadar sınır kontrol noktasında karantinaya alınması veya tecrit edilmesi,

3) Sağlık durumu ve hayvan refahının korunmasına ilişkin koşullar izin veriyorsa, hayvanların sertifikanın verildiği ülkeye iade edilmesi.

Hayvanların sertifikanın verildiği ülkeye iade edilmesi kararı verilmesi durumunda, sınır yetkilisi veteriner hekim:

1) Karadağ sınırındaki tüm sınır kontrol noktalarına sevkiyatın reddedildiği konusunda bilgi verir.

2) Reddedilen gönderiye eşlik eden sertifikanın her sayfasında, gönderinin reddedildiğini bir damga ile belirtir.

İade edilmesi mümkün değilse (Sağlık durumu ve hayvan refahının korunmasına ilişkin koşulların izin vermemesi sebebiyle) sınır yetkilisi veteriner:

1) Kesimden önce veteriner muayenesine dayanarak hayvanların kesilmesini emredebilir.

2) Başka bir imkân yoksa hayvanların öldürülmesini ve cesetlerin imhasını emretmekle yükümlüdür.

Bitki sağlığı denetimine tabi olan ithalat konusu bitkilerin sevkiyatı, bitki sağlığı müfettişi bitki sağlığı denetiminin yapıldığını teyit edene kadar yapılmaz ve gümrük denetimi altında kalır.

Bu bağlamda, Bitki Sağlığının Korunması Hakkında Kanun'a göre;

Bitki sağlığı müfettişi, bitki sertifikası üzerinde inceleme veya doğrulama yaptıktan sonra bitkilerin ithalatına izin veren bir işaret koyar veya giriş noktasında bitki sağlığı denetiminin tamamlanmadığını gösteren sevkiyatın hareketine ilişkin bir belge düzenler.

Bitki sağlığı denetimi sonucunda Kanunda belirtilen koşulların karşılanmadığının tespit etmesi halinde, bitki sağlığı denetçisi bitkilerin sevkiyatını durduracak ve bir veya daha fazla önlemi belirleyecektir. Bu önlemler;

-Bitkilerin veya bunların bir kısmının Cumhuriyet topraklarına nakledilmesinin yasaklanması,

-Cumhuriyet içindeki hareketleri sırasında, uygun gümrük rejimine uygun olarak Cumhuriyet dışındaki bir varış noktasına gözetim altında taşınması,

-Sevkiyatın imhası,

-Bitkilerin nakliyesinin kirlenmiş kısmının uzaklaştırılması,

-Laboratuvar analizleri veya testlerinin sonuçları bilinene kadar karantina işlemlerinin başlatılması şeklindedir.

Bitki sağlığı müfettişi, bir bitkinin ithalatının yasaklanması veya imhasına ilişkin emri verdiği durumlarda, bitki sertifikası üzerine bitki sertifikasını iptal eden bir işaret koyar.

Bitki sağlığı müfettişi, bitki sağlığı koşullarının yerine getirilmemesi nedeniyle bitki sevkiyatına ilişkin tüm alıkonulma durumlarını, başka bir ülkenin yetkili makamını bilgilendirmek amacıyla alıkoyma nedenleriyle birlikte derhal idari makama bildirmekle yükümlüdür.

c) Etiketleme

İthal edilecek ürün ile ilgili kontrol listesinde yazılı olan belgelerin tamamının hazır olması ve etiketlenmenin (menşe ülkesi, ithalatçısı, üreticisi, ürün adı, içeriği vs.) Karadağca yazılması gerekmektedir.

Karadağ'da kimyasalların sınıflandırılması, etiketlenmesi, ambalajlanması, piyasaya arzı, ihracatı ve ithalatı ile insan ve çevre sağlığının kimyasalların zararlı etkilerinden korunması açısından önem arz eden diğer konuları düzenleyen Kanuna göre:

Kimyasalların sınıflandırılması, fiziksel ve kimyasal özellikleri, insan sağlığını ve çevreyi etkileyen özellikleri ve uygun tehlike sınıflarına göre sınıflandırma kriterlerine göre değerlendirilmesi esasına göre yapılır.

Kimyasallar; patlayıcı, oksitleyici, kolay alevlenir, alevlenir, son derece toksik, toksik, zararlı, aşındırıcı, tahriş edici, aşırı duyarlı, kanserojen, mutajenik, üreme açısından toksik ve çevreye zararlı olarak sınıflandırılır. Kimyasalların tehlike sınıfı, kimyasalın insan hayatını ve sağlığını ve çevreyi etkileyen özelliklerine veya kimyasalın etkilerinin doğasına göre belirlenir. Kimyasalların sınıflandırılma, etiketlenme ve ambalajlanma şekli, Birleşmiş Milletler'in Küresel Uyumlaştırılmış Sistemine göre ilgili Bakanlık tarafından belirlenir.

Ayrıca, tehlike sınıflarındaki kimyasalların ve belirli ürünlerin sınıflandırılması, ambalajlanması ve etiketlenmesi kriterleri ve şekli hakkındaki yönetmelik ise kimyasalların ve belirli ürünlerin tehlike sınıflarına göre sınıflandırılma kriterlerini ve şeklini, ayrıca kimyasalların ve belirli ürünlerin ayrıntılı paketlenmesi ve etiketlenmesi şeklini ve alternatif bir kimyasal adın kullanılabileceği maddenin özelliklerini belirler. Yönetmelik ayrıca insan hayatı, sağlığı ve çevre için tehlikeli ise bitki koruma ürünleri, biyositler ve genel kullanım eşyaları için de geçerlidir.

d) Bitki Sağlığı Önlemleri

Yukarıda da belirtildiği üzere, Dış Ticaret Kanunu veterinerlik, sıhhi ve bitki sağlığı bakımından da bazı temel koşullar belirlemiş olup bu çerçevede; bir ülke veya bölgeden bitki zararlıları ve hayvan, bitki ve insan sağlığını tehlikeye atabilecek hastalıkların taşıyıcısı veya taşıyıcısı olabilecek hayvan, bitki, hayvan veya bitki menşeli ürünlerin ve diğer malların ithalatı, transit ve ihracatı, uluslararası standartlar, tavsiyeler ve talimatlar, mevcut bilimsel kanıtlar ve ayrıca Karadağ'daki duruma bağlı olarak o ülkedeki veya parçasındaki hayvan ve bitki sağlığının durumu temelinde yasaklanabilmektedir. Ayrıca, Kanunda öngörülen eşyanın ithali, transiti ve ihracı, veterinerlik, sağlık ve bitki sağlığı şartlarının yerine getirilmesine bağlıdır.

Halen AB giriş sürecinde olan ve müzakere süreci devam eden Karadağ, 1 Ocak 2024 tarihinden itibaren bitki sağlığının korunması alanında bitkilerin, bitkisel ürünlerin ve diğer nesnelerin ithalatını düzenleyen ve AB mevzuatıyla uyumlu yeni düzenlemeleri uygulamaya başlamış bulunmaktadır.

Konuya ilişkin temel Kanun Bitki Sağlığının Korunması Hakkında Kanun'dur.

Bu kapsamda, Bitki Sağlığının Korunması Hakkında Kanun uyarınca bitki sağlığı denetimi şunları içerir:

-Sevkiyata eşlik eden belgelerin incelenmesi (bitki sertifikası, fatura vb.),

-Sevkiyatın kayıtlı bitkiler, bitkisel ürünler veya gözetim altındaki nesneleri içerip içermediğinin, tamamına veya bir veya daha fazla temsili numuneye dayalı olarak belirlenen sevkiyatın kimliğinin doğrulanması,

-Ahşap ambalaj malzemesi, ambalaj ve taşıma araçları dahil olmak üzere sevkiyatın görsel olarak sağlık muayenesi ve zararlı bir organizmanın varlığından şüphe edilmesi durumunda laboratuvar analizi için sevkiyattan numuneler alınarak sağlık muayenesi.

Karadağ yetkili Bitki Sağlığı Laboratuvarı, belirlenen yöntemlere uygun olarak zararlı organizmaların varlığına yönelik laboratuvar testleri gerçekleştirmektedir. Bireysel analizlerin süresi zararlı organizmanın türüne bağlıdır.

Yukarıda da belirtildiği üzere, bitki sağlığı denetimine tabi olan ithalat konusu bitkilerin sevkiyatı, bitki sağlığı müfettişi, bitki sağlığı denetiminin yapıldığını teyit edene kadar yapılmaz ve gümrük denetimi altında kalır.

Bu bağlamda, Bitki Sağlığının Korunması Hakkında Kanun'a göre:

Bitki sağlığı müfettişi, bitki sertifikası üzerinde inceleme veya doğrulama yaptıktan sonra, bitkilerin ithalatına izin veren bir işaret koyar veya giriş noktasında bitki sağlığı denetiminin tamamlanmadığını gösteren sevkiyatın hareketine ilişkin bir belge düzenler. Bitki sağlığı denetiminin resmi adı ve bu Yasanın 34. maddesinin 1. paragrafına göre yapılan başvurunun sunulma tarihi etikete eklenmelidir.

Bitki sağlığı müfettişinin bu Yasanın 27. maddesinin 4. paragrafında belirtilen koşulların karşılanmadığını tespit etmesi halinde, bitki sağlığı müfettişi bitkilerin sevkiyatını durduracak ve bir veya daha fazla önlem belirleyecektir. Bu önlemler;

-Bitkilerin veya bunların bir kısmının Cumhuriyet topraklarına nakledilmesinin yasaklanması,

-Cumhuriyet içindeki hareketleri sırasında, uygun gümrük rejimine uygun olarak Cumhuriyet dışındaki bir varış noktasına gözetim altında taşınması,

-Sevkiyatın imhası,

-Bitkilerin nakliyesinin kirlenmiş kısmının uzaklaştırılması,

-Laboratuvar analizleri veya testlerinin sonuçları bilinene kadar karantina işlemlerinin başlatılması şeklindedir.

Bitki sağlığı müfettişi, bir bitkinin ithalatının yasaklanması veya imhasına ilişkin emri verdiği durumlarda, bitki sertifikası üzerine bitki sertifikasını iptal eden bir işaret koyar.

Bitki sağlığı müfettişi, bitki sağlığı koşullarının yerine getirilmemesi nedeniyle bitki sevkiyatına ilişkin tüm alıkonulma durumlarını, başka bir ülkenin yetkili makamını bilgilendirmek amacıyla alıkoyma nedenleriyle birlikte derhal idari makama bildirmekle yükümlüdür.

e) Helal Belgelendirme

Karadağ'da iç pazarda ürün gruplarında helal belgesi zorunluluğu bulunmamakta, hiçbir ürün grubunun helal belgesine sahip olması gerekmemektedir. Karadağ'da söz konusu belgeler hala gönüllü olarak uygulanmaktadır. Helal sertifikası, İslam dini kurallarına uygun olarak gıdanın üretimi ve hazırlanmasında kullanılan 5 kural ve direktifi içermektedir. Zorunluluğu olmasa dahi şu ürünlerde helal

belgesi uygulanmaktadır: helal gıda, helal ilaç, helal kozmetik, helal turizm ve helal bankacılık. Detaylı bilgilere Gıda Güvenliği, Veterinerlik ve Bitki Sağlığı İdaresi'nden ulaşılabilmektedir.

Helal belgelerinin ülkemiz kuruluşlarından veya Karadağ'dan alınmış olması, ürün piyasada iken tüketiciler nezdinde herhangi bir fark yaratmamaktadır. Ancak, Türkiye'deki belgelendirme kuruluşları tarafından helal gıda ve helal gıda dışındaki ürün grupları için alınan helal belgeleri, Karadağ tarafından kabul edilebilmektedir. Bugüne kadar ülkemizdeki helal belgelendirme kuruluşlarından alınan "Helal Belgeleri" ile ilgili olarak ithalat aşamasında ve pazarda herhangi bir sorunla karşılaşmamıştır.

Dolayısıyla Karadağ'da resmi olarak helal belgelendirme kuruluşları bulunmamaktadır. Karadağ İslam Birliği Bosna Hersek'teki Tuzla şehrinde yerleşik olan Helal Belgelendirme Ajansı ile Anlaşma imzalamış olup, Karadağ'daki helal belge işlemleri söz konusu Ajans tarafından yürütülmektedir.

2018 yılında kurulmuş olan ve bir STK olan Karadağ İslami Ekonomi Geliştirme Örgütü de (Montenegro Islamic Economy Development Organisation) Karadağ'da bu sektörde faaliyet göstermektedir.

3. İthalatta Talep Edilen Belge Örnekleri

Dış Ticaret Kanununa göre ("Karadağ Resmi Gazete", No. 28/04, 37/07), ("Karadağ Resmi Gazete" No. 73/10, 01/14, 14/14, 057/14) malın ithalatı ve ihracatına yönelik Kontrol Listesi Hakkında Karar kabul edilmiş olup ("Karadağ Resmi Gazete", No. 022/14, 38/15, 29/16, 62/16) izin rejimine tabi tutulan ürün listesi belirlenmiştir. Zorunlu liste, 27/03/2014 tarihli ve 28/04-37/07 sayılı Karadağ Resmi Gazetesinde yayımlanmıştır. Karadağ Gümrük İdaresi web sayfasına (<https://www.gov.me/upravacarina>) adresinden ulaşılabilmektedir.

Karadağ Gümrük İdaresi web sayfasında (www.upravacarina.gov.me); Sağlık Kontrolü, Bitki Sağlığı Kontrolü ve Veteriner Kontrolüne tabi tutulan ürünlerin listesi, koruma altına alınan hayvan ve bitki çeşitleri ve onların ürünlerinin listesi, çift kullanımlı malların listesi, radyoaktivite kontrolüne tabi tutulan malların listesi vs. bulunmaktadır. Belirtilen listeler GTIP numarasına göre tablo şeklinde verilmiştir. Aynı zamanda tabloda sağlık/bitki sağlığı/veteriner belgelerinin hangi ürün grupları için lazım olduğu ve hangi şartlar altında belgelerin alınması gerektiği belirtilmiştir. Bu ürünler genel olarak Malların İthalatı ve İhracatı İçin Kontrol Listesi Hakkındaki Karar kapsamında yer almaktadır.

Karadağ'a yapılan ihracatta Avrupa Birliği ülkeleri dışındaki ülkelere daha fazla belge istenmektedir. İthalat ve ihracat rejiminde bulunan malların ithalat ve ihracat kontrol listesi "Karadağ Resmi Gazetesi", no.22/14 uyarınca belirlenmiştir. Kontrol listesinde bulunmayan mallar, eğer başka Kanuna göre farklı karar belirlenmediyse, serbest ihracat veya ithalat rejimindedir. Kontrol listesinde ihracat veya ithalat iznine göre ihraç veya ithal edilen mallar "D" ile işaretlenmişken otomatik izinler "AD" ile işaretlenmiştir. İthal edilecek ürün ile ilgili kontrol listesinde yazılı olan belgelerin tamamının hazır olması ve etiketlenmenin (menşe ülkesi, ithalatçısı, üreticisi, ürün adı, içeriği vs.) Karadağca yazılması gerekmektedir.*

*Kontrol listesinde, ihracat veya ithalat iznine göre ihraç veya ithal edilen mallar "D" ile işaretlenmişken otomatik izinler "AD" ile işaretlenmiştir.

"D" ile işaret edilen malların ihracatı veya ithalatına yönelik izin aşağıda belirtilen kurumlar tarafından verilmektedir:

- Eğer malların ihracatı veya ithalatı **D1** ile işaretlendiyse izin İlaç ve Tıbbi Cihazlar Enstitüsü veya insan sağlığının korunmasından sorumlu Devlet birimi tarafından verilmektedir.
- Eğer malların ihracatı veya ithalatı **D2** ile işaretlendiyse izin bitki ve hayvan sağlığının korunmasından sorumlu Devlet birimi tarafından verilmektedir.
- Eğer malların ihracatı veya ithalatı **D3** ile işaretlendiyse izin çevre koruma işlerinden sorumlu Devlet birimi tarafından verilmektedir.
- Eğer malların ihracatı veya ithalatı **D4** ile işaretlendiyse izin kültür işlerinden sorumlu Devlet birimi tarafından verilmektedir.

Sadece **D** veya **AD** ile işaretlenen malların ihracat veya ithalat izni dış ticaret işlerinden sorumlu Devlet birimi (Ekonomik Kalkınma Bakanlığı) tarafından verilmektedir.

Ayrıca, yabancı uygunluk değerlendirme kuruluşları tarafından verilen belgeler ve yurtdışında verilen uygunluk işaretleri kabul gören uluslararası anlaşmalara göre düzenlendiği takdirde, Karadağ'da da söz konusu belgeler/ işaretler kabul edilmektedir. Diğer ülkeler tarafından verilen belgeler uluslararası akredite edilmiş kuruluşlardan alınmış ise kabul edilmektedir.

<http://taric.carina.co.me/TariCG/public/Sections.jsp> web adresinde ürünün tarife numarası girildiğinde, ilgili ürüne ait gerekli izinler ve belgeler ile ayrıntıları görülebilmektedir.

4.Diğer Önemli Hususlar

Yukarıda da belirtildiği üzere, Karadağ küçük fakat açık bir ekonomiye sahiptir. Ticaret politikasının temeli düşük gümrük vergileri ve tarife dışı engellerin mevcut olmaması ile özetlenebilir. Gümrük uygulamaları AB ile uyumludur. Karadağ'ın dış ticaret politikası liberal ekonomi çerçevesinde Batı ile ilişkileri geliştirme ve AB'ye üyelik hedefleri doğrultusunda şekillenmektedir.

Karadağ 2006 yılı Mayıs ayında bağımsızlığını kazandıktan sonra, Batı ile ilişkilerini geliştirmeye yönelmiş, bu amaçla serbest piyasa ekonomisinin gereklerinin yerine getirilmesi ve buna uygun mevzuat değişikliklerinin yapılması çabaları ülkenin dış ticaret politikasına da yansımıştır. Ülke halen IMF, WTO gibi çok sayıda uluslararası kuruluş ve örgütün üyesidir. Karadağ ayrıca Avrupa Birliği'ne üyelik başvurusunda bulunmuş olup, 2010 yılında aday ülke statüsü kazanmış ve 2012 yılında da katılım müzakerelerine başlamıştır. Müzakereler çerçevesinde 33 fasılın tamamı için AB ile müzakereler açılmış ve toplam altı fasıl kapatılmıştır. Dolayısıyla Karadağ, dış ticaret politikalarını da AB ile İstikrar ve Ortaklık Anlaşması ve katılım müzakereleri çerçevesinde geliştirmektedir. Dış ticaret politikaları ve gümrük uygulamaları bakımından da AB müktesebatına uyum sürecini her geçen gün artırmaktadır. Bu kapsamda, 01 Ocak 2024 tarihinden itibaren özellikle bitki sağlığının korunması alanında bitkilerin, bitkisel ürünlerin ve diğer nesnelerin ithalatını düzenleyen ve AB mevzuatıyla uyumlu yeni düzenlemeleri tamamen uygulamaya başlamış bulunmaktadır.

Karadağ gümrük bölgesine ithal edilen mallar Gümrük Kanunu, Gümrük Hizmetleri Kanunu ve Gümrük Tarifeleri Kanunu uyarınca belirlenmiş olan usul ve esaslar çerçevesinde ithal işlemine tabi tutulmaktadır.

Vergiler %0 ile %30 arasında değişmektedir. Ticari olmayan amaçlarla ithal edilen mallara (değerinin 1.000 Avro geçmemesi şartıyla) genel olarak %5 oranında gümrük vergisi ve %21 oranında KDV uygulanmaktadır.

Karadağ'a ihracat yapmak isteyen firmaların ödemeleri gereken gümrük vergisi ve diğer vergi oranlarını aşağıdaki linkten tespit etmeleri mümkündür.

<http://taric.carina.co.me/TariCG/public/Sections.jsp>

(İlgili vergiler, Karadağ ile Türkiye arasında imzalanan Serbest Ticaret Anlaşmasının ilgili yılında ödenmesi gereken vergi oranını göstermektedir.)

Bilindiği zere, Türkiye ile Karadağ arasındaki mevcut Serbest Ticaret Anlaşması (STA) 26 Kasım 2008 tarihinde imzalanmış ve 01.03.2010 tarihinde yürürlüğe girmiş, söz konusu Anlaşmaya ilişkin olarak 17 Temmuz 2019 tarihinde imzalanan Anlaşma kapsamındaki Protokol I ve Protokol III ise 1 Temmuz 2022 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Karadağ'ın Türkiye olan Serbest Ticaret Anlaşması dışında AB ile İstikrar ve Ortaklık Anlaşması, EFTA lkeleri, CEFTA lkeleri, Rusya ve Ukrayna ile de Serbest Ticaret Anlaşmaları bulunmaktadır.

Öte yandan Karadağ, Dünya Ticaret rgt bünyesinde 2017 yılında yürürlüğe giren ve gümrük prosedürlerinin basitleştirilmesi ve kolaylaştırılmasını hedefleyen Ticaretin Kolaylaştırılması Anlaşmasına da 2016 yılında taraf olmuş ve bu kapsamdaki yükümlülüklerinin büyük bölümünü tamamlamış bulunmaktadır.